

En reise til
okkuperte Vest-Sahara

av Johnny Håvik - 2012

En reise til okkuperte Vest-Sahara

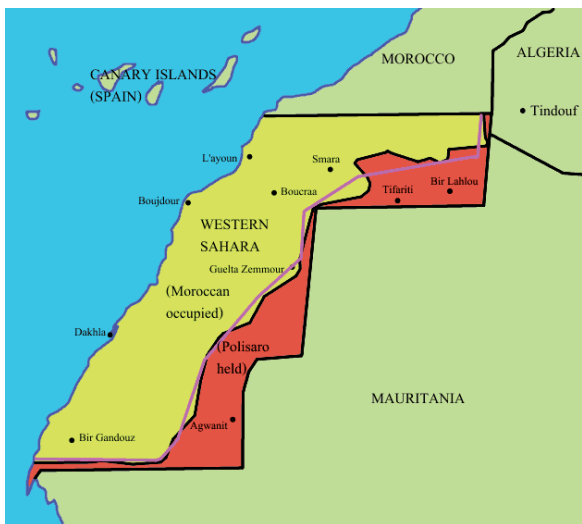

Overalt på gatene i okkuperte Vest-Sahara henger marokkanske flagg og store bilder av kongen av Marokko

Hvorfor tre medlemmer av ungdomsutvalget i Industri Energi reiste til Vest-Sahara

Vest-Sahara var tidligere kjent som Spansk-Sahara og var blitt gitt til Spania under Berlin-konferansen i 1884. I 1960 vedtok FNs Generalforsamling at Vest-Sahara hadde rett til selvbestemmelse og ba Spania starte en dekoloniseringsprosess. Saharawiene startet også sin egen frigjøringsorganisasjon Polisario i 1973 for å bekjempe kolonimakten. Militær motstand og press fra FN gjorde at Franco-regimet ga etter og startet dekoloniseringsprosessen i 1974. Året etter ga

Marokko og Mauritania beskjed til FN om at de ønsket prosessen stoppet fordi de mente de hadde krav på området. De fikk saken sin prøvd i den internasjonale domstolen i Haag som slo klart fast at landene ikke hadde krav på territoriet. I november 1975 invaderte Marokko Vest-Sahara fra nord, mens Mauritania invaderte fra sør. De møtte betydelig motstand som senere førte til at Mauritania trakk seg ut. Mange saharawier ble drevet på flukt gjennom ørkenen der de blant annet ble bombet med napalm under flukten. De flyktet inn i den brennhete ørkenen i Algerie. I dag bor det ca. 165 000 saharawier i flyktningeleirene utenfor Tindouf i Algerie. De er også avskåret fra hjemmene sine av en ca.

Kart over Vest-Sahara. Det gule området okkuperes av Marokko, mens det røde kontrolleres av Polisario. Områdene er avskilt av en ca. 2700 km lang mur som er minelagt.

2700 km lang mur som Marokko har bygd tvers gjennom Vest-Sahara, rundt muren finner vi et av de tettest besatte områdene med landminer i verden. Krigen ble etter hvert langvarig og dyr for Marokko som i 1988 måtte be om fredsforhandlinger. I 1991 ble det inngått våpenhvileavtale som innebar at det skulle gjennomføres en folkeavstemning om territoriet i 1992. Lokalbefolkningen skulle få velge mellom selvstendighet eller innlemmelse i Marokko. FN på sin side satte i gang operasjon MINURSO som skulle avholde folkeavstemningen og overvåke våpenhvilen. I dag - 20 år senere - har ingenting skjedd, og saharawiene utsettes for grove menneskerettighetsbrudd av okkupanten Marokko.

Industri Energi har siden 2004 gitt både økonomisk og faglig støtte til organisasjonen Støttekomiteen for Vest-Sahara. Støttekomiteen jobber for målet om at den saharawiske befolkningen skal få utøve sin legitime rett til selvbestemmelse, og få delta i en folkeavstemning om landets fremtid, som nedfelt i en lang rekke FN-resolusjoner. Denne sommeren har flere organisasjoner og ungdomspartier reist til okkuperte Vest-Sahara.

Fra det sentrale ungdomsutvalget i Industri Energi reiste Leiv Martin Green, Hanne Renate Garli og undertegnede. Her er noen av våre opplevelser.

Laayoune, byen der de overvåker turister

For å komme oss til Vest-Sahara reiste vi til Marrakech i Marokko der vi tok buss sørover til Laayoune i Vest-Sahara. Bussturen var estimert til ca.17 timer. Sør i Marokko og inne i Vest-Sahara har Marokko et betydelig antall checkpointer der de kontrollerer hvem som får reise hvor. Med Laayoune like foran oss stoppet vi i to checkpointer som kom rett etter hverandre. Tidligere hadde det holdt med å gi fra seg passet til en politimann som etter en stund kom tilbake med det. I den siste måtte vi i tillegg inn i selve checkpointen å fortelle hvorfor vi var kommet til Laayoune. Vi fortalte at vi var turister som hadde satt oss på bussen sørover fra Marrakech for å få se mest mulig. De som jobbet i checkpointen var neppe særlig overbevist men lot oss likevel dra videre. De som jobbet der virket for øvrig til å være en blanding av vanlig politi, militærpoliti og sivilt politi.

Vi ble umiddelbart satt under overvåkning i Vest-Sahara. Her sitter to av de som fulgte oss under hele oppholdet utenfor hotellet vårt og venter på at vi skal komme ut.

Ikke alle sivilspanerne var like glad i å bli fotografert.

Førsteintrykket når du ankommer Laayoune levner deg ingen tvil om at du er i okkupert område. Det er marokkanske flagg over alt, og på gaten er det hengt opp store bilder av kongen av Marokko. Selv tenkte jeg umiddelbart at det måtte være litt sånn det føltes å komme til byer som Tyskland okkuperte under andre verdenskrig - vertfall hva symbolikk gjelder. Det er uniformert politi på hvert gatehjørne og man ser også mange politibiler med gitter foran vinduene som blir brukt til å slå knallhardt ned på den minste form for demonstrasjoner.

Alle steder som serverte mat var stort sett stengt på dagtid siden det var Ramadan når vi var der, så vi bestemte oss for å dra inn på hotellet FN bruker for å se om det var mulig å få seg en matbit før vi reiste videre til vårt egentlige mål for første dagen i Vest-Sahara. Vi satte oss ned i lobbyen og fikk oss både mat og drikke. Ikke mange minuttene etter vi hadde fått satt oss dukket to av de som jobbet på checkpointen like utenfor Laayoune opp, det var han som fremstod som sjef og en til. De satte seg ned i andre enden av hotell lobbyen for å lese avisen. Fra da av hadde vi sivilpoliti som fulgte etter oss døgnet rundt under hele oppholdet i Vest-Sahara.

Et uforglemmelig gjensyn med heltinnen i Boujdour

Historien starter egentlig allerede i begynnelsen av mai, der Sultana Khaya rørte 1. mai konferansen i Høyanger til tårer med sin gripende historie om overgrepene hun har blitt utsatt for av marokkansk politi. Hun har vært banket opp, fengslet og gjort blind på det ene øyet for sin kamp for frihet for saharawiene. Heltinnen ble et naturlig kodenavn når vi kodet telefonnumrene på hotellrommet før vi dro til Vest-Sahara. Nå skulle vi få treffe henne igjen i hjemmet hennes i Boujdour.

Å komme seg til Boujdour var egentlig et kapittel for seg selv. Siden vi hadde sagt til politiet at målet vårt var Laayoune lot vi vær å ta bussen. I stedet ble det gjort en avtale om at vi skulle vente utenfor Hotel Nagjir der en taxi ville stoppe og ha en telefon til oss fra kontakten vår i Boujdour. Den modige taxisjåføren tok oss helt hjem til Sultana i Boujdour, på veien måtte vi gjennom fire checkpoint. Han tok absolutt en stor risiko med å ta oss dit, det er ikke utenkelig at han kan ha fått trøbbel med marokkanske myndigheter i et-

terkant for å ha kjørt oss dit.

Hjemme hos Sultana hadde de lagd mat og te til oss, så før selve møtet startet koste vi oss med mat og den gode teen som er en viktig del av saharawisk kultur. Gjestfriheten vi ble møtt med er vanskelig å forestille seg, det må nesten bare oppleves. Saharawiene vet virkelig å ta vare på gjestene sine!

Etter maten hadde vi møte med organisasjonen som kjemper for rettighetene til saharawiene i Boujdour. Byen er strategisk viktig fordi den er en havneby med mye blekksprut og fisk langs kysten. I dag er det marokkanerne som ulovlig utnytter ressursene havet gir. Videreforedlingen av fisken skjer gjerne i Marokko og sluttproduktet merkes som marokkansk. Norge var på et tidspunkt sannsynligvis en av verdens største importører av ulovlig fiskeolje fra Vest-Sahara. Det har også vært et kraftig overfiske slik at flere av artene trues av utryddelse. Saharawiene sitter igjen med en hverdag der de utsettes for grove menneskerettighetsbrudd og ikke får jobb i sitt eget land, mens Marokko tjener store penger på naturressursene i Vest-Sahara. Det ekstra triste er at internasjonale selskaper slett ikke fornekter seg for å ta del i ranet!

Ledige stunder ble brukt til å overføre notatene til PC, skriftlige notater destruerte vi snarest mulig.

Etter at selve møtet var over ville våre venner at vi skulle dra ut på byvandring. Følelsen av å gå ned hovedgaten i Boujdour, sammen med våre saharawiske venner, med både settlere, sivilpoliti og uniformert politi som øyenvitner kan knapt beskrives med ord. Følelsen var omtrent slik: Dere kan trakassere oss og banke oss opp i hverdagslivet, men i dag har vi med oss våre norske venner som støtter vår sak, and you can't touch this ;) Selv om vi følte at vi la bra merke til hvem som fulgte oss, så var det ingenting i forhold til hva våre aktivist-venner fikk med seg. En samtale på gaten kunne forløpe slik "ser dere han i vinduet i den butikken, og han i den sorte bilen der borte og han som akkurat passerte oss? De er spanere". Eller "han som kommer på mopeden der, han kjenner vi også til", mopedisten skulle forresten stå for litt av kveldsunderholdningen da han var så

opptatt av å se på oss at han gikk på trynet i en rundkjøring. Det vi dessverre må ta innover oss er at så snart vi forlot dem kommer de mest sannsynlig til å få trøbbel med politiet. Forhåpentligvis får de bare spørsmål om hvem deres norske venner er, men det er langt fra usannsynlig at de kan bli banket opp bare fordi de møtte oss. Det er de vant til, det er hverdagslivet til saharawiene i deres eget land. Som han 17-årige aktivisten vi traff ute på gaten under spaserturen, han hadde vært aktiv siden han var åtte år gammel – siden har han levd med å få jevnlig pryl fordi marokkanske myndigheter vil suge ut alt som er av verdi i Vest-Sahara.

"Norge støtter FN i Vest-Sahara-spørsmålet", sier UD. Men hva så når FN har kjørt seg fast?

Bloggen 'Sandfast' er et tverrpolitisk innlegg fra 17 norske ungdomsorganisasjoner, som venter i spenning på at FN skal få ut fingereren i Vest-Sahara. Bloggen ser på FNs behandling av konflikten, og på globale FN-tematikker som er viktige i den fortsatte okkupasjonen: som migrasjon og flyktningproblematikk, bedrifters samfunnsansvar, flyktningrett og landminespørsmål.

<http://sandfast.tumblr.com/>

Sultana hadde laget en kake pyntet som det saharawiske flagget til oss i Boujdour.

Tilbake hos Sultana hadde de forberedt nye måltider. De hadde laget en kake prydet med det saharawiske flagget, en fisk som ble servert hel og fruktsuppe. De hadde også gaver til oss, vi fikk de tradisjonelle saharawiske draktene. Damenes drakt heter Melhfa, mennene sin drakt heter Dera. Jeg og Leiv Martin fikk også skjerf som brukes av soldatene i Polisario. Den natten overnattet vi hos heltinnen i Boujdour. Når jeg sitter her og skriver dette er det vanskelig å forestille seg at noen av oss noen gang kommer til å glemme oppholdet vårt der.

Et sterkt møte med moren til en martyr

Neste morgen hadde våre venner laget frokost til oss, på tross av at de selv ikke kunne spise på dagtid på grunn av Ramadan. Vi hadde også fått besøk av mor til Baba Khaya, Baba studerte økonomi i den marokkanske byen Agadir. Kvelden 1. desember 2008 satte en gruppe studenter seg ned ved innkjørselen til buss-stasjonen i protest fordi buss-selskapet hadde nektet dem plass på bussen til Vest-Sahara når de ville dra hjem til familiene sine for å feire høytiden Id al-Fitr. Politiet omringet buss-stasjonen og ga ordre til sjåføren av bussen om å kjøre uansett, altså i praksis en ordre om å kjøre over studentene. Han drepte to studenter den fatale desemberkvelden i 2008. Baba Khaya, og El Houssein Kteif. Politiet banket også opp og arresterte flere andre studenter. Senere kontaktet politiet de pårørende og sa at det hele hadde vært en ulykke og at de ikke måtte si noe til media, det ble også den offisielle versjonen til politiet. Når likbilen skulle kjøre Baba tilbake til Boujdour ble den forfulgt av politi.

*Gaver fra våre saharawiske venner i Boujdour.
Fra venstre: Johnny Håvik, Hanne Renate Garli, Leiv Martin Green.*

Fra utkantene av Laayoune kan man speide utover ørkenen.

I begravelsen var det et massivt oppbud med politi, de banket opp og arresterte flere av de pårørende - også moren til Baba. Baba Khaya ble aldri mer enn 22 år gammel, han døde så altfor tidlig fordi han ville hjem til familien sin for å feire en høytid. Tilbake sitter en sørgende mor som aldri mer får se sønnen sin.

Tilbake i Laayoune - ting har skjedd mens vi var borte

Tilbake på Hotel Nagjir i Laayoune får vi en SMS som sier at fagforeningen C.S.T.S som vi hadde avtale med senere på ettermiddagen skulle ha møte kvelden før, møtet skulle være hjemme hos generalsekretæren. Politiet hadde funnet ut at det skulle være et møte og møtte massivt opp i gatene utenfor huset for å hindre folk i å komme frem. De angrep også medlemmer av C.S.T.S i gatene utenfor, flere ble kraftig banket opp, blant de var en kvinne som fikk kraftige hodeskader. To personer ble også arrestert. I nabogatene førte det til demonstrasjoner fra saharawiske ungdommer. Vi ble også fortalt at politiet hadde

ramponert biler ute i gaten, noe vi senere på kvelden kunne se at det fortsatt var tydelige spor etter.

Fagforeningsarbeid i et land uten organisasjonsfrihet

Senere på ettermiddagen får vi telefon fra fagforeningen som sier at de er klare til å møte oss. Vi finner oss en taxi og lar sjåføren snakke med tolken vår som venter på oss. Taxisjåføren er tydelig ukomfortabel med å kjøre oss dit når han hører hvem vi skal treffe, det hjelper nok heller ikke særlig på at vi har to sivilspanere som følger etter oss på moped gjennom de trange gatene. Vel fremme blir vi også der gitt mat og får en veldig varm velkomst før vi tar fatt på selve møtet. C.S.T.S starter med å snakke om organisasjonsfrihet, angrepet dagen i forveien var et tydelig bevis på hvor svakt organisasjonsfriheten står i Vest-Sahara. Videre snakker vi om muligheten for i det hele tatt å få jobb for saharawier og om diskrimineringen man blir utsatt for om man mot alle odds får jobb.

Verdens lengste samleband ligger faktisk like utenfor Laayoune og er ca. 100 km langt, det strekker seg fra Bou Craa-gruvene langt inne i landet og ut til havnen ved Laayoune.

En av de virkelig store ranene Marokko står for i Vest-Sahara er ranet av fosfat. Fosfat brukes i gjødsel og er en ikke-fornybar ressurs. Verden er i ferd med å gå tom for fosfat og prisen har økt mye de siste årene. I følge forskning.no finnes omtrent en tredel av verdens forekomster med fosfat i Vest-Sahara. Det vil si at saharawiene sitter på en svært verdifull naturressurs som de nå må se på at Marokko godt hjulpet av internasjonale selskaper stjeler fra dem. Verdens lengste samleband ligger faktisk like utenfor Laayoune og er ca. 100 km langt, det strekker seg fra

Bou Craa-gruvene langt inne i landet og ut til havnen ved Laayoune. De aller fleste som blir sysselsatt av fosfatindustrien er marokkanske bosettere. Også når det gjelder fosfat har norske selskaper vært involvert.

Sahara libre

Neste formiddag tar vi oss en spasertur i Laayoune. Først vandrer vi opp en gate der marokkanske bosettere selger falske merkevarer. I enden av gaten snubler vi over markedet i Laayoune, man kan trygt si at det er veldig annerledes fra norsk kultur. I gatene gjennom det trange markedet vrir det av nye impulser til sansene våre. Eksotiske krydder, fargerike frukter, levende høns klare for slakting og mye annet. Hanne får øye på en skobutikk og jeg tar opp kameraet for å forevige øyeblikket. I det jeg tar bilde av henne merker jeg at en av ungene praktisk talt henger over skulderen min. Jeg tenker at han synes kameraet er kult og spør om han vil bli tatt bilde av, han blir ivrig og vinker til seg kameratene sine. Når jeg ser i skjermen på kameraet oppdager jeg at de gjør

Markedet i Laayoune

På vei til Boujdour. I dag er det nesten umulig for saharawiene å få jobb på fosfatfabrikken, så godt som alle jobbene går til marokkanske bosettere.

V-tegnet som er saharawiene sitt tegn, det er nok strengt forbudt å gjøre offentlig på den måten. Guttene smiler og tar oss i hånden før de løper inn i butikkene for å fortelle om oss til de andre. Vi var nok minst like ivrige som dem etterpå, det de gjorde var utrolig modig! Senere på dagen treffer vi også en mor med en sjarmerende liten jente på ca. 10 år ikke så langt unna markedet. De prøver lenge å gjøre seg forstått på spansk til oss, med tanke på å holde en samtale var forsøket forgjeves, ingen av oss snakker spansk. Men da vi er i ferd med å gå videre sier den lille jenta "Sahara libre" til oss, DET skjønner vi! De smiler fint til oss, vi smiler enda finere tilbake, tar de i hånden og sier Sahara libre tilbake før vi går videre med en aldri så liten tåre i øyekroken.

Tapre kvinner og en raftoprisvinner

På kvelden møtte vi organisasjonen CODAP-SO som jobber for retten til selvbestemmelse for folket i Vest-Sahara. De valgte menneskerettigheter og internasjonal lov som tema. Denne kvelden traff vi blant annet Sidi Mohammed Daddach som vant Raftoprisen i 2002, han har tidligere vært fengslet som politisk fange i 24 år. Det betyr at han er den som har sittet nest lengst fengslet som politisk fange i Afrika, kun Nelson Mandela har sittet lengre. Da er det ikke ufortjent at han kalles 'Sahrawi Mandela'. Vi møtte også tre damer som alle har vært fengslet mer enn 10 år hver. På dette besøket var vi heldig og hadde en skikkelig bra tolk, som i tillegg omtalte seg

Sidi Mohammed Daddach med Raftoprisen som han vant i 2002. Da han mottok prisen i Bergen fikk han for første gang på 27 år møte moren sin, som flyktet til flyktningleirene i Algerie i 1975.

selv om "spirituell", det la grunnlaget for et meget bra besøk. Vi spurte tolken vår om hva han tenkte om frihet, til det svarte han: "jeg husker at jeg så Braveheart i 1996, filmen fikk meg til å drømme om hvordan det er å ha frihet". Gruppen vi traff brukte også anledningen til å gi sin dypeste medfølelse til alle ofrene og familiene deres etter 22. juli. De ville fortelle oss at de fremdeles ber for familiene til de etterlatte. "Norge fortjente ikke et slikt terrorangrep" sa de.

Det er ingen tvil om at Norge har en stor stjerne i Vest-Sahara. Vi følte oss små, når man tenker på alt disse menneskene har gjennomgått i livet sitt, alle lidelsene de har blitt påført, og så er det oss de ber for. Når de fortalte dette var det ellers helt stilt i rommet, man kunne virkelig føle at det de sa kom fra hjertet! Vi hadde med oss Industri Energi t-skjorte fra Ungdomskonferansen i fjor som vi ga bort, på den var det trykt: "For våre døde kamerater, ikke ett minutt stillhet, men ett liv i kamp!". Lite visste vi i fjor hvor godt det sitatet kom til å passe nå!

På besøk hjemme hos Rafto-prisvinner Sidi Mohammed Daddach og CODAPSO

Eksotiske krydder på markedet i Laayoune

Hjemme i Norge

Når jeg skriver dette er det omtrent en måned siden vi kom hjem fra Vest-Sahara. De sterke inntrykkene har fått tid til å synke inn, samtidig som Vest-Sahara igjen virker veldig langt borte. Jeg kommer til å huske oppholdet vårt der best for alle de fine menneskene vi møtte og den enorme gjestfriheten vi ble vist. Men virkeligheten har ikke endret seg, mens jeg sitter trygt og godt her hjemme i Norge så er det fremdeles slik at saharawiene kjemper for retten til sitt eget land. Kontrastene er store! Foreløpig fortsetter de kampen uten å ty til våpen, men hvor lenge kommer det til å vare? Er det slik at det må være krig før resten av verden bryr seg? Det er spørsmål de faktisk stiller seg selv. Jeg vet

ikke svarene, men jeg håper de en dag kan få oppleve frihet. At alle de som bor i flyktningsleirene i Algerie kan komme tilbake til sitt eget land, at de selv kan få godene av naturressursene sine og at de kan bytte ut de marokkanske flaggene med saharawiske flagg. Et sted der nede på markedet i okkuperte Laayoune drømmer de tre guttene stadig om et fritt og selvstendig Vest-Sahara. De vokser opp i en fastlåst konflikt der det daglig begås grove menneskerettighetsbrudd og et stortstilt ressurstyveri, det hele er skjult og glemt av omverden.

Johnny Håvik

Ungdomstillitsvalgt

Husnes Kjemiske Fagforening

Støttekomiteen for Vest-Sahara

The Norwegian Support Committee for Western Sahara

Vil du støtte arbeidet for saharawienes rettigheter? Bli medlem i Støttekomiteen for Vest-Sahara!

Støttekomiteen for Vest-Sahara arbeider for rettighetene til det saharawiske folk. Vi kjemper for økt norsk humanitær bistand til flyktningleirene og for at internasjonalt næringsliv skal stanse plyndringen av områdets rikdommer. Mest av alt brenner vi for å gi saharawiene den støtten vi selv hadde ønsket dersom Norge var okkupert. Sahara-wiene fortjener mer oppmerksomhet om sin sak.

Vår lille organisasjon har oppnådd betydelige resultater i arbeidet, både i Norge og i utlandet. I 2011 var det for eksempel første gang at EU-parlamentet noen gang stoppet en handelsavtale - en folkerettsstridig fiskeriavtale mellom EU og Marokko som omfattet Vest-Saharas farvann. Kampanjen

har vi ledet fra Norge. Milliarder av kroner i investeringer i de okkuperte områdene er stanset, og titalls millioner i bistand er gitt til flyktningene, alt etter våre kampanjer. Men vi trenger flere inntekter for å kunne trappe opp påvirkningsarbeidet.

Slik blir du medlem i Støttekomiteen

Sett inn en sum på minst kr 100 kr/mnd, på en valgfri dato i måneden, til vårt kontonr 9857.05.48999. Betalingen setter du selv opp gjennom din personlige nettbank. Husk å merke betalingen med ditt navn. Vi kan garantere at medlemsinntektene blir svært effektivt benyttet.

Vi kommer mer enn gjerne på besøk for å holde foredrag om konflikten.

Kontakt oss gjerne, på tlf 45265619 eller info@vest-sahara.no

www.vest-sahara.no

Bli medlem i Støttekomiteen for Vest-Sahara!

Foto: Antonio de la Cerda

Fargerike frukter på markedet i Laayoune

ISBN 978-82-303-2176-8
Layout og trykk: Sør-Norge Aluminium AS